

125^e nieuwsbrief!

Dit is de 125^e nieuwsbrief van WHAM. Precies twaalf en een half jaar geleden zijn we begonnen met alle inwoners van Alphen elke maand via de Union een stukje van de historie van ons dorp door te geven. We kregen daarvoor de mogelijkheid door sponsoring van deze pagina's door Lighthouse BV. Door samenwerking met 50+ seniorenvereniging EDO kunnen we scherp afdrucken, zodat de foto's voor o.a. de zoekplaatjes goed herkenbaar zijn. De nieuwsbrieven zijn allemaal ook nog weer terug te vinden op onze website alphenaandemaas.com

Wij vinden het heel belangrijk dat we op deze manier iedere maand weer op papier een stukje kunnen presenteren van wat we allemaal "in huis" hebben. Ons archief, ooit begonnen met jaarlijkse plakboeken van postkantoorhouder Cornelis van de Wert, is uitgegroeid tot een verzamelplaats van allerlei informatie over Alphen. Journalist Peter Deurloo, schrijver van het boek *De Grote Werken*, noemde ons archief: een goudmijn! Dankzij ijverige vrijwilligers is alles ook nog goed terug te vinden. Steeds meer inwoners brengen ons historische spullen, die ze zelf niet meer kunnen bewaren. Elke donderdagavond zijn er wel belangstellenden met vragen waarop bij ons een antwoord kan worden gevonden. Kom ook eens langs, want misschien is er wel iets wat u graag met de historische spullen van Alphen wilt doen.

Overstromingen

Aanvankelijk werden overstromingen veroorzaakt door de zee. Mensen woonden eeuwen geleden op de oevers waar het rivierwater langs en omheen stroomde. Deze rivieren hadden vrij spel en de mensen pasten hun handelen er op aan. Pas toen men grotere stukken bij de woonplaatsen wilde gaan gebruiken, werd de rivier teruggedrongen door dammen en dijken. De afwatering was vaak zo gebrekkig dat landerijen tot ver in het voorjaar onder water stonden. Twee eeuwen geleden was de trekschuit dan ook nog een betere manier van reizen dan over de (onverharde) wegen.

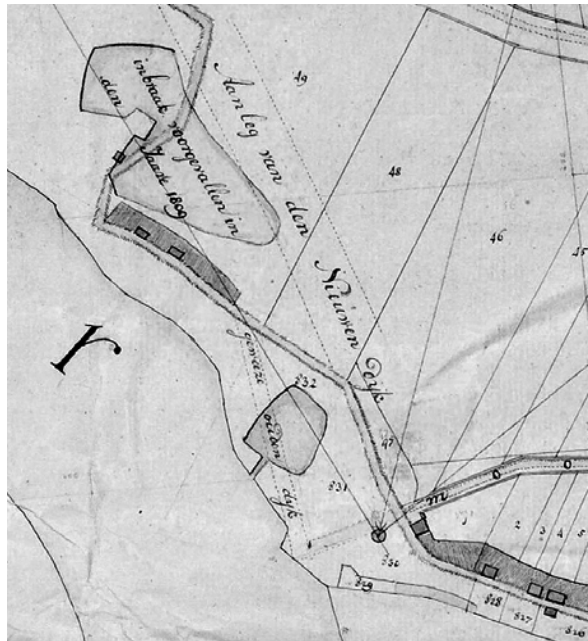
Vóór 1800 was er nog maar weinig te merken van een Nederlandse Staat. Verschillende gebieden zorgden vooral voor zichzelf.

In 1800 kwam er een overheidszorg voor de waterstaatkundige toestand van het land. Bij de rampen die eerder gebeurd waren moesten de problemen plaatselijk worden opgelost. Vaak werd de overlast verplaatst door het doorsteken van dammen waardoor het water bij anderen terecht kwam. Het

herstel kostte zoveel, dat er van enige verbetering van de toestand na een overstroming al helemaal geen sprake was.

Overstroming 1809

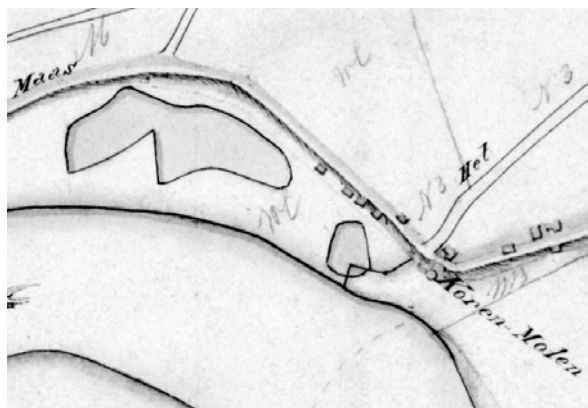
In het midden van december 1808 begon het winters weer. Vorst- en dooiperiodes wisselden elkaar af en daarbij vroren de rivieren dicht maar raakte ook het ijs in beweging. Ijsdammen en hoge waterstanden waren het gevolg. Eind december werden er al volop maatregelen genomen om de dijk zo goed mogelijk in stand te houden. Iedereen moest daarbij meehelpen, weigering kon beboet worden. Op 15 januari 1809 werd de situatie op de Waal bij Nijmegen zeer kritiek, maar de eerste dijkdoorbraken vielen in de Over-Betuwe.

De doorgebroken dijk in 1809

Eind januari steeg het water in de Waal opnieuw en ook de Maas stond nu hoog. Bij Leeuwen, Wamel en Dreumel liep het water van de Waal over de dijken, maar een doorbraak kon voorkomen worden. Bij Batenburg liep het Maaswater over de dijk, terwijl het ijs boven de dijk uitstak.

Bij Alphen liep de situatie uit de hand toen door een zware storm in de nacht van 30 op 31 januari. De dijk beneden de korenmolen bezweek en twee in de buurt liggende schuiten werden weggeslagen. Er ontstond een gat van bijna 100 meter (25 roeden), dat snel dubbel zo groot werd. Waar de dijk doorbrak ontstond door het kolkende water een wiel.

Situatie in 1821

Alphen telde in die tijd 695 inwoners. Ruim 50 huizen werden vernield. Niemand kwam om, de buurmeester die van de dijk werd gespoeld kon gelukkig worden gered.

In de buurt van de molen woonde Elisabeth van den Elzen, de weduwe van Hendrik de Blank met haar zoon Lambert (18) en dochter Petronella (14):

De hoogbejaarde weduwe DE BLANK, wier huisje eensklaps wegzonk en door den vloed werd medegevoerd, werd echter nog behouden, gelijk ook hare twee kinderen den vloed, met het hoofd even boven water, nog gelukkig ontkomen zijn.

Uit: Hendrik Ewyk: Verslag der dijkbreuken en overstromingen in de Louwmaand 1809

Tolland

Vanuit Alphen kwam het water in het Land van Maas en Waal te staan tot Winssen. In de Betuwe waar alles al veertien dagen onder water stond, werd het water door de storm opgestuwd. In de Tielerwaard en de Neder-Betuwe steeg het water wel tot 5 á 6 m boven het maaiveld, waardoor meer dan 200 mensen hier de dood vonden.

Lodewijk Napoleon nam zelf het heft in handen bij de hulpverlening. Op zijn initiatief werd de eerste landelijke inzamelingsactie georganiseerd en hij bracht zelf een bezoek aan het rampgebied. Daarbij werd hij verrast in Vuren door een plotselinge doorbraak, waarbij hij met de grootste moeite kon worden gered. Zijn persoonlijke betrokkenheid bij de getroffenen werd zeer op prijs gesteld. De Oranje vorsten die na hem kwamen bezochten voortaan ook de rampgebieden. Alle gebeurtenissen van deze overstroming werden opgetekend in een boek wat werd uitgegeven om de schade te bestrijden. Ook werd een nationale collecte gehouden.

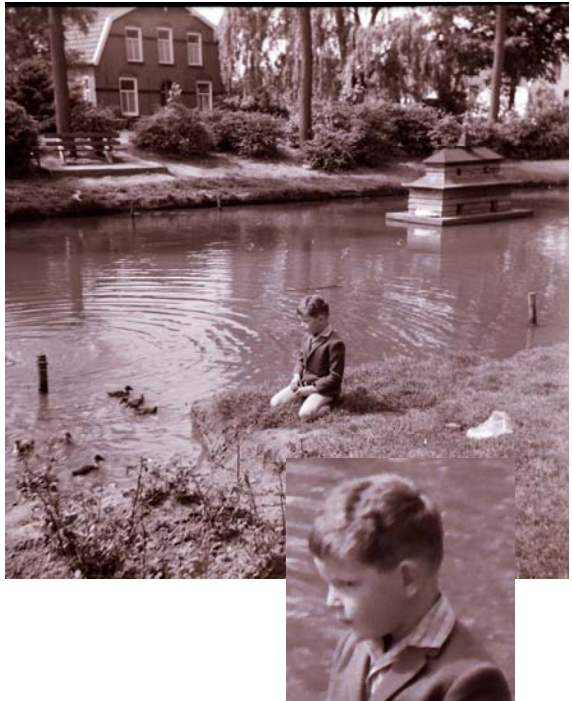
Het herstel van de doorgebroken dijk bij de molen in Alphen verliep traag omdat men het niet eens was of de oude dijk hersteld moest worden. De wiel zou dan binnendijks komen te liggen. Uiteindelijk is het water "buitengedijkt". Op 26 oktober 1809 was het werk klaar. Tot de ontzanding was op de plek van de wiel nog vaak water, waarop in de winter geschaatst kon worden. Waarom dit "het tolland" werd genoemd is ons niet bekend.

Zoekplaatje Vijvertje

Het vijvertje tussen de Middendam en de Valksestraat wordt momenteel grondig onder handen genomen. Het krijgt een nieuwe bestemming bij de waterafvoer van de straten die er omheen liggen. In de vijftiger jaren is dit vijvertje overgebleven van het water met dammen op die plaats.

Lange tijd was het een mooie plek met een vogelhuisje, waar je prachtige foto's kon maken. Maar we zijn wel benieuwd of iemand nog weet wie de jongeman op deze foto is.

Oplossing zoekplaatje Wie wat waar?

Na een goede tip kregen we via Facebook van Hendri van den Elzen de bevestiging dat op de foto in de vorige nieuwsbrief zijn vader Harrie staat met aan de hand zijn broer Jan. De foto is gemaakt achter hun woonhuis aan de Molendijk 28, waardoor je op de achtergrond de achterkant van de huizen 25 en 27 in de Heuvelstraat ziet. Onze dank aan iedereen die hielp om dit vast te leggen!

Stichting Werkgroep Historisch Alphen aan de Maas

p/a Greffelingsestraat 23
6626 AN ALPHEN (Gld)

Elke donderdagavond in de Edohof
van 20.00 tot 22.00 uur

RegioBank NL45RBRB0918497752
KvK nr. 11069033

Peer Witzel
Ben van Dijk
Adrie van Hoogstraten
Johan de Jong

tel. 56 2195
tel. 56 1942
tel. 56 2425
tel. 56 1557

email: wham@alphenaandemaas.com
www.alphenaandemaas.com